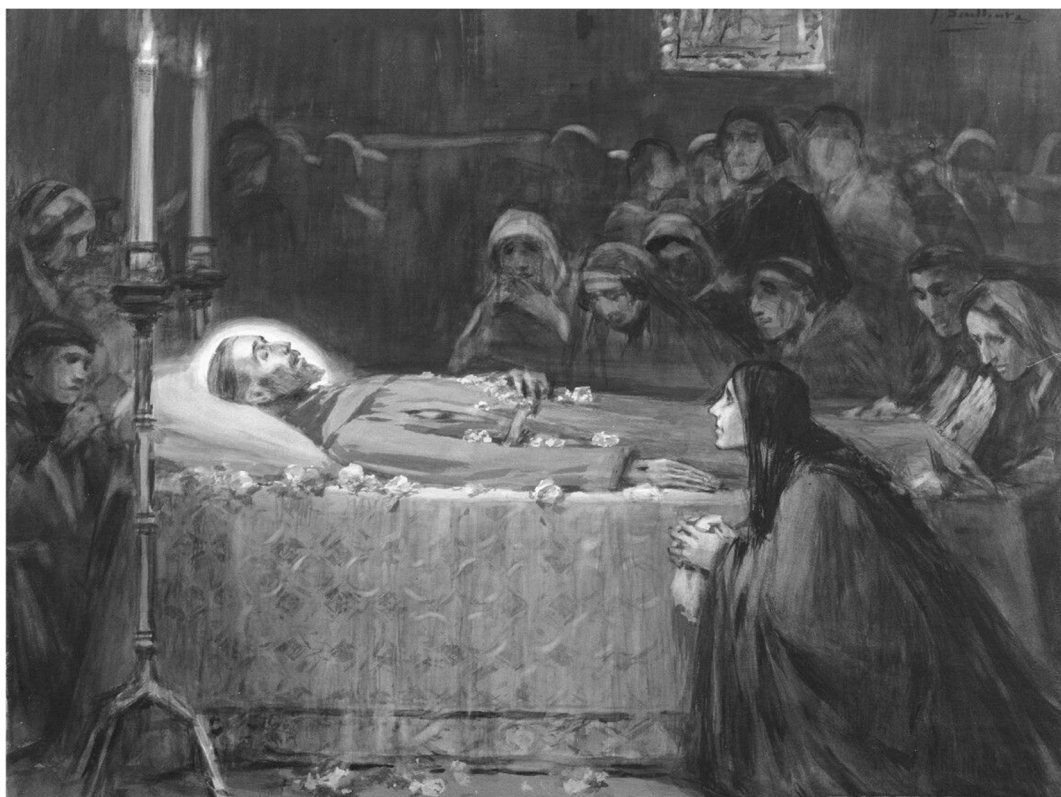

RECERCA

93

MALALTIA I MORT DE SANT FRANCESC EN LES FONTS FRANCISCANES

Jacint Duran

MALALTIA I MORT DE SANT FRANCESC EN LES FONTS FRANCISCANES

JACINT DURAN

Reproduïm una selecció de textos de les Fonts Franciscanes on es narren els últims temps de la vida de sant Francesc d'Assís.

LLEGENDA DE PERUSA

1. (LP 83) Francesc compon el Càntic del germà Sol

El bisbe d'Òstia —que després fou Papa—, en assabentar-se que Francesc continuava essent tan rigorós amb el seu cos i sobretot que començava a perdre la vista i no deixava que el curessin, l'exhortà d'aquesta manera amb gran amor i compassió: «Germà, no fas bé de no deixar-te curar els ulls. La salut i la vida són molt útils per a tu i per als altres. Sempre t'has mostrat compassiu amb els malalts; ara doncs, no has de ser cruel amb tu mateix, tractant-se d'una malaltia tan palesa i greu. Et dono, doncs, que et deixis ajudar i tractar.» Dos anys abans de la seva mort,¹ estant molt malalt, sobretot de la vista, Francesc vivia a Sant Damià en una cel·la petita feta de jonc i d'estores. El ministre general, en veure'l tan adolorit pel mal dels ulls, li ordenà que es deixés curar. I li va dir que volia estar davant el metge quan iniciés el tractament, per assegurar-se que es deixava tractar i també per confortar-lo, perquè sofria molt. Cal dir que en aquella avinentesa feia molt fred i no era el moment adient per a la intervenció quirúrgica. El benaurat pare feia cinquanta dies que jeia malalt a Sant Damià. No podia veure ni la llum del dia ni la llum del foc durant la nit; estava sempre dins la cel·la a les fosques. Encara més: tenia tan grans dolors als ulls³ de dia i de nit, que a penes podia descansar ni dormir; amb la qual cosa s'empitjoraven més la vista i les altres malalties. Si alguna vegada volia descansar o dormir en un racó de la cel·la —construïda de jonc—, les rates corrien i saltaven al seu voltant i es passejaven per damunt del seu cos, cosa que feia impossible dormir. El

molestaven sobretot durant la pregària, tant de dia com de nit. Quan menjava, les rates corrien per sobre de la taula. A ell i als seus germans, això els feu pensar que es tractava d'una temptació diabòlica, i de fet ho era. Una nit, arran d'aquestes tribulacions, Francesc sentí compassió d'ell mateix i digué: «Senyor, veniu a ajudar-me perquè pugui suportar amb paciència les meves malalties!»

De sobte, oí en l'esperit una veu que li deia: «Germà meu! Si en recompensa dels teus sofriments i tribulacions rebessis un gran tresor, és a dir, que tota la terra es transformés en or pur, que les pedres es mudessin en gemmes brillants i que l'aigua dels rius es canviés en bàlsam, ¿no consideraries com a no-res els teus sofriments –com si només fossin terra, pedra i aigua menyspreables– comparats amb aquest tresor? Quina alegria en sentiries?» El benaurat Francesc digué: «Senyor, gran seria aquest tresor, d'un valor incomparable, preciós i digne de ser estimat i desitjat. «Doncs bé, germà –digué la veu interior–, alegra't i canta en les teves malalties i tribulacions, perquè d'ara endavant pots viure en pau com si ja participessis del meu Regne.» Pel matí, en llevar-se, Francesc va dir als seus companys: «Si l'emperador donés un regne sencer a un servent seu, ¿oi que aquest hauria d'estar molt content? Doncs jo hauria d'estar-ho en les meves malalties i tribulacions i consolar-me en el Senyor, i donar sempre gràcies a Déu Pare, al seu Fill únic, nostre Senyor Jesucrist, i a l'Esperit Sant pel gran do que se m'ha atorgat: que tot i viure en la carn, per la seva misericòrdia m'ha assegurat a mi, indigne servent, la participació del seu Regne. Per això, a

glòria seva i per a consol i edificació del proïsme, vull compondre una nova *Lloança al Senyor* per les seves creatures, de les quals ens servim i sense les quals no podríem viure. Amb elles, el gènere humà ofèn molt el Creador; nosaltres som ingrats als seus beneficis i no li donem gràcies com hauríem de fer-ho.» En acabar de parlar així, Francesc s'assegué, es concentrà i començà dient: *Altíssim, omnipotent, bon Senyor...* Per a aquestes lloes també va compondre una melodia que ensenyà a cantar als seus companys a fi que també ells la cantessin. Aleshores el seu esperit es va sentir tan curull de dolcesa i consol que cridà fra Pacífic –en el món era anomenat «rei dels versos» i fou un gran mestre de joglars– perquè anés pertot arreu en companyia d'alguns germans, bons i espirituals, predicant i cantant les *Lloances del Senyor*. Volia i deia que fessin això: primer, que parlessin al poble el més capaç; després, que cantessin tots les *Lloances* com a veritables joglars de Déu. Acabat el cant, volia que el predicador digués al poble: «Nosaltres som joglars del bon Déu i l'única remuneració que us demanem és que persevereu en la veritable penitència.» Deia també el sant: «¿Què són els servents del Senyor sinó una mena de trobadors seus que han de commoure el cor dels homes per elevar-lo al goig de l'esperit?» Tot això ho advertia referint-se especialment als framenors que estaven donats al poble per a la seva salvació. De les *Lloances al Senyor* que va compondre i que comencen «Altíssim Omnipotent, bon Senyor...», en digué *Càntic del germà Sol*, perquè el Sol és la més bella de totes les creatures i l'òptima imatge de Déu. Acostumava a dir: «De bon matí, quan surt el sol, tothom hauria de lloar el Senyor, que ha creat aquest astre que durant el dia il·lumina els nostres ulls; i al vespre, quan es fa fosc, tothom hauria d'estar agraït a Déu pel germà foc, que il·lumina els nostres ulls enmig de les tenebres. Sembla que tots estiguem secs, malgrat que el Senyor ens il·lumina per mitjà d'aquestes dues creatures. Per elles i totes les altres de les quals gaudim cada dia, hem de lloar sempre i de tot cor l'Altíssim Creador.» Així es captenia amb joia el benaurat Francesc, tant trobant-se bé com trobant-se malalt, i invitava tothom a fer el mateix. Quan empitjoraven els seus mals començava a cantar les *Lloances al Senyor*, i demanava que s'hi afegissin els seus companys per tal que, meditant aquestes lloances, pogués oblidar-se dels seus dolors aguts. Això ho va fer fins al dia de la seva mort.

2. (LP 59) El Testament de Siena

Per aquells dies i en la mateixa cel·la on havia dit aquestes paraules al gentilhome Bonaventura, Francesc es trobà una tarda malament de l'estómac i començà a vomitar amb tanta força que tragué sang durant la nit i fins a la matinada. Els germans, en veure'l tan feble i adolorit, van pensar que es moria i li van dir amb molta pena i tot plorant: –Pare, què vols que fem? Beneeix-nos a nosaltres i a tots els altres germans. I deixa'ns algun memorial de la teva voluntat,

de manera que si el Senyor volgués cridar-te d'aquest món sempre puguem recordar i dir: «Aquestes són les darreres paraules que el nostre pare deixà als seus fills i germans abans de morir.» Francesc els digué: «Crideu fra Benet de Piratro.» Aquest era un framenor sacerdot, discret i molt virtuós, antic en l'orde. De tant en tant celebrava l'Eucaristia a la cel·la del benaurat Francesc, perquè encara que estigués malalt oïa missa amb devoció i complaença sempre que podia. Quan arribà fra Benet, Francesc li digué: «Escriu que beneeixi tots els meus germans que són a l'orde i els qui hi vindran fins a la fi del món.» De fet, tenia el costum en temps del capítol –quan els germans estaven reunits– de beneir-los al final: beneïa i absolia tots els germans presents i absents de l'orde, fins i tot els qui en el futur hi entrarien. I això no sols ho feia durant els capítols, sinó també en moltes altres avinenteses. El benaurat Francesc continuà dient a fra Benet: «Com que amb prou feines puc parlar a causa de la malaltia que pateixo, vull expressar breument i en poques paraules la meva última voluntat als germans. Vull fer-ho amb tres màximes: que en record de la meva benedicció i del meu Testament s'estimin i es respectin sempre els uns als altres; que es temin i respectin sempre nostra dama, la santa pobresa; i que tots siguin fidels i submisos als prelats i a tots els clergues de la santa Mare Església.» També exhortava els germans que temessin i evitessin el mal exemple. Per això maleïa tots aquells qui, amb el seu depravat capteniment, provocaven que els homes blasfemessin contra el nostre orde i contra els bons i virtuosos framenors, que per això en sofreixen vergonya i pena.

3. (LP 84) L'estrofa del perdó

En aquest mateix temps, mentre Francesc jeia malalt i ja havia compost el *Càntic del germà Sol*, esdevingué que el bisbe d'Assís havia excomunicat el batlle de la ciutat, el qual, indignat, va promulgar en revenja un edicte dur i extravagant contra el bisbe: que ningú no li vengués, ni li comprés res, ni fes cap contracte amb ell. D'aquesta manera va créixer l'odi entre tots dos.

Malalt i mogut a pietat, el benaurat Francesc intentà de posar pau i concòrdia entre el bisbe i el batlle, sobretot perquè cap eclesiàstic ni seglar se'n preocupava.

Llavors digué als seus companys:

—És una gran vergonya per a vosaltres, servents de Déu, que el bisbe i el batlle s'odiïn mútuament i que ningú no faci res per posar pau i concòrdia entre ells.

Arran d'aquest fet, va compondre aquesta estrofa, que afegí al seu *Càntic*:

Lloat sigueu, Senyor meu, per aquells que perdonen pel vostre amor i suporten malaltia i tribulació. Benaurats els qui les aguanten en pau, perquè de Vós, Altíssim, seran coronats.

Després va cridar un dels germans i li va advertir:

—Ves i digues de part meva al batlle que es dirigeixi al bisbat amb tots els notables de la ciutat i amb tots els veïns que pugui reunir.

Quan el frare hi anava, Francesc digué a dos dels altres companys:

—Vosaltres feu acte de presència davant el bisbe i el batlle, i davant de tothom canteu el *Càntic del germà Sol*. Confio que el Senyor commourà el cor del bisbe i el batlle; faran les paus i tornaran a ser amics per sempre.

Aplegada la gent a les voltes de la plaça, els dos frares s'aixecaren i un d'ells digué:

—El benaurat Francesc durant la seva malaltia ha compost les *Lloances al Senyor*

per les seves creatures, a glòria de Déu i per a edificació del proïsme, i ell mateix us prega que ara les escolteu amb devoció.

Tot seguit començaren a cantar. El batlle es posà dret i amb les mans juntes escoltava devotament com si es tractés de l'Evangeli. Fins i tot li queien llàgrimes dels ulls. Tal era la fe i veneració que demostrava vers el sant.

Acabat el Càntic, el batlle va dir davant de tothom:

—De veritat us dic que no solament perdono el bisbe, al qual haig de tenir com a senyor meu, sinó que fins i tot estaria disposat a perdonar l'assassí del meu germà o del meu fill.

Dit això, es prosternà als peus del senyor bisbe i li digué:

—Per amor de Nostre Senyor Jesucrist i del seu servent Francesc, estic disposat a reparar la meva ofensa de la manera que a vós us plagui.

El bisbe el va fer aixecar, li donà la mà i li va dir:

—Pel meu càrrec i ministeri hauria de ser més humil, i en canvi soc de temperament irascible. Us demano que em perdoneu.

I així, amb gran tendresa i estimació, es varen abraçar tots dos.

Els germans quedaren admirats de la santedat del benaurat Francesc, perquè s'havia acomplert al peu de la lletra tot allò que havia predit sobre la pau i la concòrdia entre el bisbe i el batlle. Els presents ho consideraren un prodigi aconseguit pels mèrits de sant Francesc, atès que el Senyor havia tocat el cor de dos adversaris: feu que ells, oblidant l'ofensa d'un escàndol tan gran, passessin a una tan gran concòrdia.

Per això nosaltres, que vam viure amb el benaurat Francesc, donem testimoni que quan deia que esdevindria això o allò, es complia al peu de la lletra. Veiérem tantes meravelles amb els nostres ulls, que seria llarg d'escriure o narrar.

4. (LP 7) Pròxima la seva mort, es fa cantar el Càntic del germà Sol

En certa ocasió, un framenor digué a sant Francesc: — Pare, la teva vida i capteniment han estat i són llum i mirall de perfecció no solament per als teus frares, sinó també per a l'Església universal. Així esdevindrà també en la mort: si per als teus germans i molts d'altres significarà un gran dolor i una gran tristesa, per a tu serà ocasió d'un més gran consol i d'una joia inesgotable. Tu passaràs d'una extrema fatiga a un profund repòs; d'un mar de turments i temptacions al goig infinit; d'una pobresa estricta —que sempre has estimat i practicat voluntàriament des de la teva conversió fins a l'últim dia— a unes riqueses autèntiques i sense fi; passaràs de la mort temporal a la vida eterna, on veuràs cara a cara el Senyor, el teu Déu, a qui tant has estimat en aquest món.

I el germà afegí més obertament:

Pare, cal que sàpigues que, si el Senyor no envia un remei des del cel per al teu cos, la teva malaltia és incurable i viuràs poc temps. Així ho han manifestat els metges. T'ho dic per confortar el teu esperit, perquè t'alegris interiorment i exteriorment en Déu, i també perquè els frares i tothom que vingui a veure't i et trobin alegre en el Senyor; ells també saben i estan convençuts que moriràs aviat. Així, tant per als presents com per a altres quan sentin parlar del teu traspàs, sigues per a tots de santa memòria, com ho ha estat la teva vida.

Aleshores el benaurat Francesc, tot i aclaparat per tan diversos mals, començà a lloar el Senyor amb gran fervor i, curull de joia interior i exterior, digué al germà:

Si haig de morir aviat, crida fra Àngel i fra Lleó perquè em cantin a la germana mort.

Vingueren tot seguit aquests germans i amb llàgrimes als ulls entonaren el *Càntic del germà Sol i de les altres creatures del Senyor*, que el sant havia compost durant la malaltia a glòria de Déu i per a confort seu i dels altres. Al cant, abans de l'última estrofa, va intercalar-hi aquests versos sobre la germana mort:

Lloat sigueu, Senyor meu, per la nostra germana, la mort corporal, de qui cap home vivent no pot escapar. Ai d'aquells que moriran en pecats mortals! Benaurats aquells que trobarà en el vostre santíssim voler, perquè la mort segona no els farà mal.

5. (LP 99) Serenor i alegria del sant abans de morir

El dia que Francesc va tornar de Bagnara, s'allotjà al palau del bisbe d'Assís perquè es trobava greument malalt. Els veïns de la ciutat, tement que si moria de nit els germans s'endurien d'amagat el seu cos i l'enterrarien en un altre lloc, decidiren fer tornos de guàrdia nocturna davant el palau episcopal. Francesc, per animar-se en l'estat en què es trobava i perquè no decaigués el seu ànim a causa dels dolors gravíssims que experimentava, es feia cantar durant el dia les Lloances al Senyor, que ell mateix havia compost abans de la malaltia. També se les feia cantar durant la nit per edificació dels qui per ell feien guàrdia fora del palau. Fra Elies, quan va observar que el benaurat Francesc s'acontentava i gaudia en el Senyor amb tants patiments, li digué un dia: «Estimadíssim germà, em consola i m'edifica molt la immensa joia que mostres en tu i al teus companys trobant-te en estat tan greu. És veritat que els habitants d'aquesta ciutat et veneren com a un sant en vida i ho faran després que moris, però, com que estan convençuts que la teva malaltia és incurable i que aviat moriràs, en sentir cantar aquestes lloes poden pensar dintre seu: Com és possible que hom expressi tanta joia morint-se? Més aviat hauria de pensar en la mort.» El servent de Déu li contestà: «Recordes la visió que tu vares tenir a Foligno? Segons em digueres, una veu et va revelar que jo no viuria més de dos anys. Abans d'aquesta visió, jo pensava tot sovint en la mort.» M'ajudava la gràcia de l'Esperit Sant que desperta bons pensaments en els seus fidels i posa tota paraula bona en els seus llavis. Però, des que et fou comunicat allò, tots els dies he procurat preparar-me amb molt més interès per a la meua mort. I afegí amb gran fervor d'esperit: «Deixa, germà meu, que m'alegri en Déu i que canti les seves lloes enmig dels meus dolors, perquè amb la gràcia de l'Esperit Sant estic tan estretament unit al meu Senyor, que per la seva misericòrdia puc bé alegrar-me en l'Altíssim.»

6. (LP 100) Benvinguda la germana mort!

Durant aquells dies vingué al palau del bisbe un metge conegut i amic, de nom Bonjoan, per visitar el benaurat Francesc; era metge d'Arezzo. El sant li preguntà sobre la seva malaltia:

—Què te'n sembla, germà Joan Finiatu, del meu estat de salut?

(El benaurat Francesc no l'anomenava «Bon-joan» perquè no volia cridar a ningú amb el nom de «Bo» per respecte al Senyor, que digué: Ningú no és bo sinó Déu. Tampoc, ni de paraula ni per escrit, deia a ningú «pare» o «mestre», per respecte al Senyor, que va dir: A ningú en aquest món doneu el nom de pare, ni permeteu que us diguin mestres, etc.)

El metge, doncs, li va respondre:

—Germà, tot anirà bé, si Déu vol.

No volia revelar-li que aviat havia de morir. Llavors Francesc insistí:

—Germà, digues-me la veritat: tu què en penses? Jo no temo pas la mort. El Senyor, per la seva gràcia i misericòrdia, m'ha unit de tal manera a Ell, que soc igualment feliç en la vida que en la mort.

Aleshores el metge li va manifestar clarament el que pensava:

—Pare, segons els meus coneixements de medicina, el teu mal és incurable i moriràs al final de setembre o, a tot estirar, els primers dies d'octubre.

Francesc, que jeia al llit sense forces, va alçar amb gran devoció i reverència els braços i les mans al cel i va exclamar exultant d'alegria:

—Benvinguda sigui la meva germana mort!

TOMÀS DE CELANO

7. (Celano. Tractat de Miracles, 37) La senyora Jacoba de Settesoli

Jacoba de Settesoli, dama romana noble i santa, havia merescut el privilegi d'un amor singular de part de Francesc. No tinc per què referir, en lloança d'ella, el seu llinatge il·lustre, la glòria de la seva família, l'esplendor de les seves riqueses, ni, en fi, la perfecció de les seves virtuts ni la seva castedat durant la prolongada viudetat. Postrat ja Francesc en aquella malaltia que, tancant el pas al dolor, havia de posar fi gloriosa a la feliç carrera de la santedat, pocs dies abans de la mort volgué enviar un missatge a Roma per a la senyora Jacoba de Settesoli, avisant-la que es donés pressa, si volia veure el retorn a la pàtria del que ella havia estimat tant en la condició de desterrat. S'escriu una carta, es busca un missatger veloç i, trobat, es disposa a sortir. De sobte hi ha a la porta sotragueig de cavalls, estrèpit de soldats, rumor d'escolta notable. Un company del sant, el que precisament donava les darreres instruccions al missatger, va obrir la porta i es troba cara a cara amb la que es buscava en llocs remots. Vivament sorprès, corre de seguida cap al sant i, sense poder contenir l'alegria, li diu: «Pare, una bona notícia.» I el sant, tallant-li la paraula a l'instant, exclama per tota resposta: «Beneït sigui Déu, que al nostre germà senyora Jacoba l'ha encaminat cap a nosaltres! Obriu les portes i feu passar a la que ja està entrant, perquè la disposició que prohibeix l'entrada a les dones no s'escau amb fra Jacoba.»

8. (2 Cel 217/217a) Els seus darrers moments. La mort

Donat que els frares ploraven amargament i es planyien sense consol, el pare sant ordenà que li portessin un pa. Beneint-lo, el llescà i en donà un bocí a cada u. Va demanar també que duguessin el llibre dels evangelis i que li llegissin l'evangeli de sant Joan, a partir de la frase que comença amb aquestes paraules: Abans de la festa de la Pasqua (Jn 13,1), etc. Recordava aquell sant sopar que el Senyor celebrà per última vegada amb els seus deixebles. Tot això ho feu en memòria venerable d'aquella cena i per demostrar la tendresa que professava als seus frares.

Esmerçà en lloes els pocs dies que faltaven per al seu traspàs, invitant els seus companys més estimats a alabar Crist amb ell. Després, ell mateix entonà aquest salm com pogué: El meu crit implora l'ajut del Senyor, el meu crit suplica al Senyor (Sl 142,2), etc. Invitava també totes les creatures a lloar Déu i, amb unes estrofes que havia compost ell abans, les exhortava a estimar-lo. Pel que fa a la

mort mateixa, per tots tan odiosa i temible, exhortava a lloar-la i, sortint al seu encontre amb ànim alegre, la convidava a hostatjar-se a casa seva. «Benvinguda sigui la meva germana mort!» I adreçant-se al metge: «Tingues coratge, germà metge, per pronosticar que la mort m'és imminent, ja que per mi serà la porta de la vida.» I als seus frares: «Quan em veieu entrar a l'agonia, poseu-me estès i despullat sobre la terra, com em veieureu abans d'ahir i, un cop mort, deixeu-me jeure més o menys el temps que un home necessitaria per recórrer poc a poc una milla.»

Arribà, finalment, la seva hora. Complerts en ell tots els misteris de Crist, volà feliçment a Déu.

Un framenor veié l'ànima del pare en el seu trànsit

Un framenor, deixeble seu i home de gran nom, veié l'ànima del santíssim pare com pujava directament al cel. Era semblant a una estrella de la mida de la lluna i rutilant com el sol. Avançava sobre la immensitat de les aigües i duia sobre ella un núvol blanc.

Llavors es reuní una multitud de pobles, que lloaven i glorificaven el nom del Senyor. Acudí en pes tota la ciutat d'Assís i la gent de la rodalia per tal d'admirar les meravelles que Déu havia obrat en el seu servent. Els fills, entretant, manifestaven amb llàgrimes i sospirs els pietosos afectes del cor, trobant-se orfes d'un tal pare.

Malgrat tot, la singularitat del miracle va transformar el plany en joia i el dol en festa. Tots veien distintament el cos del benaurat pare abillat amb els estigmes de Crist: distingien en les mans i els peus, no la perforació dels claus, sinó els mateixos claus, formats de la seva pròpia carn, o més ben dit encara, crescuts juntament amb ella, conservant la negror del ferro; i en el costat dret, la vermellor de la sang. La seva carn, de natura morena abans, resplendia d'una extraordinària formosor, tot prenunciant el premi de la felicitat de la resurrecció. En fi, tots els seus membres es tornaren flexibles i blanecs, com els d'un infant, i no amb la rigidesa pròpia d'un cadàver.

Qüestions

- Quin és el text que més t'ha ressonat i per què?
- Com vius la malaltia i el dolor propis i la d'una persona estimada?
- Com ens ajuda la manera de morir de sant Francesc a l'hora d'assumir la nostra o la d'una persona estimada?
- Francesc parla de la joia d'esperar l'altra vida. Compartim aquesta esperança?
- Francesc, enmig de la malaltia, experimentà una gran joia. Entenem de què parla?

